

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2021/4

Karar Sayısı : 2021/86

Karar Tarihi : 11/11/2021

R.G.Tarih-Sayısı : 14/12/2021-31689

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Hatay 6. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 268. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (c) bendinin "Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine..." bölümünün "görevsizlik kararları" yönünden Anayasa'nın 9. ve 141. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Sanık hakkında taksirle öldürme suçundan açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kamısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükmü

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı geçici 268. maddesi şöyledir:

"İtiraz usulü ve inceleme mercileri

Madde 268- (1) Hâkim veya mahkeme kararına karşı itiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde 35 inci maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar. 263 üncü madde hükmü saklıdır.

(2) Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.

(3) İtirazı incelemeye yetkili merciler aşağıda gösterilmiştir:

a) (Değişik: 18/6/2014-6545/74 md.) Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla sulh ceza hâkimliğinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen hâkimliğe; son numaralı hâkimlik için bir numaralı hâkimliğe; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine; ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine aittir.

b) (Değişik: 18/6/2014-6545/74 md.) İtiraz üzerine ilk defa sulh ceza hâkimliği tarafından verilen tutuklama kararlarına itiraz edilmesi durumunda da (a) bendindeki usul uygulanır. Ancak, ilk tutuklama talebini reddeden sulh ceza hâkimliği, tutuklama kararını itiraz mercii olarak inceleyemez.

c) Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkanı

tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir.

d) Naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına, istinabe olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıdaki bentlerde belirtilen esaslara göre buldukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkemeye aittir.

e) Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları ile Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairenin başkanı, daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükmü

Kanun'un ilgili görülen 4. maddesi şöyledir:

“Re’sen görev kararı ve görevde uyumsuzluk

Madde 4- (1) Davaya bakan mahkeme, görevli olup olmadığına kovuşturma evresinin her aşamasında re’sen karar verebilir. 6 ncı madde hükmü saklıdır.

(2) Görev konusunda mahkemeler arasında uyumsuzluk çıktığında, görevli mahkemeyi ortak yüksek görevli mahkeme belirler.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ ve Basri BAĞCI'nın katılımlarıyla 4/2/2021 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Aydın AYGÜN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. İtirazın Gerekçesi

3. Başvuru kararında özetle; ceza yargılaması içinde görevsizlik kararlarının asliye ceza mahkemesi ile ağır ceza mahkemesi arasında ortaya çıktığı, itiraz konusu kural gereğince asliye ceza mahkemeleri tarafından verilen görevsizlik kararlarının yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemelerince incelendiği, asliye ceza mahkemesinin görevsizlik kararlarına karşı yapılan itiraz kanun yolu incelemesinin aynı zamanda bu mahkemenin görevli olduğunu değerlendirdiği ağır ceza mahkemesinde yapıldığı, itirazı inceleyen ağır ceza mahkemesinin itirazı reddetmesi hâlinde yargılamanın ağır ceza mahkemesinde devam edeceği, bu durumun ise ağır ceza mahkemesinin iş yükünün artmasına neden olacağı için tarafsızlığını olumsuz şekilde etkileyebileceği, görevsiz mahkemece yapılan yargılamaların üst dereceli mahkemelerce verilen

bozma kararları sonrasında yenilenmek zorunda olduğu, bu işlemlerin ise yargılamaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasına engel oluşturduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 9. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

B. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

4. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesine göre kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 138. maddesi yönünden de incelenmiştir.

5. 5271 sayılı Kanun'un 268. maddesinde itiraz kanun yoluna başvurma usulü ile itirazın incelenmesinde yetkili merciler düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 268. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (c) bendinde asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesinin yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ait olduğu öngörülmüştür. Söz konusu bendin "*Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine...*" bölümünün "*görevsizlik kararları*" yönünden incelenmesi itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

6. Anayasa'nın 9. maddesinde "*Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır*" denilmektedir. Yargı fonksiyonu, bir hukuki uyumsuzluğun tüm yönleriyle esastan çözümlenerek karara bağlanması ve bu kararın kesin hüküm niteliği taşımasıdır (AYM, E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012).

7. Anayasa'nın anılan maddesinde, yargı yetkisinin Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı ifade edilirken hâkimlerin görevlerini, yürütme ve yasama organları dâhil her türlü kurum ve kişinin baskısından uzak, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre yerine getirebilmelerini sağlamak için *bağımsız* olmaları kabul edilmiş; Anayasa'nın 138. ve 140. maddelerinde ise bu konuda anayasal güvenceler getirilmiştir.

8. Anayasa'nın 138. maddesinin birinci fıkrasında hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verecekleri ifade edilmiştir. Buna göre hâkimlerin görevlerini her türlü baskı ve etkiden uzak, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre yerine getirebilmeleri güvenceye kavuşturulmuştur (AYM, E.2002/100, K.2004/109, 21/9/2004).

9. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın "*Mahkemelerin bağımsızlığı*" başlıklı 138. maddesinin kurala bağladığı hâkim bağımsızlığının yalın bir biçimde yalnızca lafzıyla yorumlanmaması gerektiğini, hâkimlerin Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak *vicdani kanaatlerine* göre hüküm vermelerini engelleyen ya da yargı yetkisinin kullanılmasında emir, talimat, tavsiye veya telkin niteliğini taşıyan dolaylı dolaysız her türlü düzenlemenin hâkim bağımsızlığı ilkesini zedelediğinin kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (AYM, E.1988/37, K.1989/36, 8/9/1989).

10. Mahkemelerin tarafsızlığı kavramı, görülecek davalar karşısında bizzat mahkemenin kurumsal yapısı ile davaya bakmakla görevli hâkimin tutumu üzerinden açıklanmaktadır. Öncelikle mahkemelerin kuruluşu ve yapılanmasıyla ilgili yasal ve idari düzenlemelerin mahkemelerin tarafsız olmadığı izlenimini vermemesi gerekir. Esasında kurumsal tarafsızlık, mahkemelerin bağımsızlığı ile bağlantılı bir konudur. Tarafsızlık için öncelikle bağımsızlık ön koşulu gerçekleşmeli ve ek olarak kurumsal yönden de taraf görüntüsü verecek bir yapılanma oluşmamalıdır (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

11. İtiraz konusu kural gereğince asliye ceza mahkemesince verilen görevsizlik kararlarına karşı yapılan itirazları inceleyen ağır ceza mahkemelerinin tabi olduğu Anayasa ve kanun

hükümlerinde yer alan ve bağımsızlığı öngören düzenlemeler ile burada görev alacak hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığını temin eden güvenceler karşısında bu mahkemelerde nesnel açıdan tarafsızlığın bulunmadığı söylenemez.

12. Mahkemelerin tarafsızlığını ifade eden ikinci unsur, hâkimlerin görülecek davaya ilişkin öznel tutumlarıyla ilgilidir. Davaya bakacak olan hâkimin davanın taraflarına karşı eşit, yansız ve ön yargısız durması, hiçbir telkin ve baskı altında kalmadan, hukuk kuralları çerçevesinde vicdani kanaatine göre karar vermesi gerekir. Anayasa ve kanunlar karşısında hâkimlerden beklenen de budur. Aksi yöndeki davranışlar ise hukuk düzenince disiplin ve ceza hukuku alanındaki yaptırımlara tabi kılınmıştır. Adalet sistemindeki tüm hâkimler gibi Anayasa ve kanun hükümleri ile yasama, yürütme ve diğer yargı organlarına ve topluma karşı bağımsızlıkları ve mesleki teminatları sağlanmış olan ağır ceza mahkemesinde görevli başkan ve hâkimlerin de görevleri sırasında tarafsız hareket etmeleri için gereken güvenceleri haiz oldukları açıktır (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

13. Bu bağlamda mahkemelerin önündeki uyuşmazlıklarda, iş yükünü artırma ihtimali bulunan kararları vermekten imtina edeceği ve bu nedenle tarafsız kalamayacağı yönündeki iddiaların nesnel bir temeli bulunmamaktadır. Nitekim Kanun'da mahkeme ya da hâkimin somut olayı değerlendirirken iş yükü baskısının kararları etkilemesini önlemeye yönelik hukuki kurum ve imkânların öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu kapsamda asliye ceza mahkemesi ile ağır ceza mahkemesi arasında çıkan olumsuz görev uyuşmazlıklarında yargı çevresinde ağır ceza mahkemesinin tek olması hâli Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında çözüme kavuşturulmuştur. Anılan maddede görev uyuşmazlıklarının ortak yüksek görevli mahkemece çözüleceği düzenlenmiştir.

14. Öte yandan ağır ceza mahkemesinin birden fazla olması durumunda dosyanın kararı veren mahkemeye tevzi edilip edilmeyeceğinin mahkemece bilinir olmaması nedeniyle verilen kararda iş yükü baskısının artacak olması yönündeki ihtimalin mahkemenin tarafsızlığını etkileyeceği söylenemez. Bununla birlikte yargılamada mahkemelerin görevine ilişkin iddia ve değerlendirmelerin hükmün tabi olduğu kanun yolu incelemesi sırasında da gözönünde bulundurulmuş hukuki sorunlardan biri olması, yargılamanın görevli ve yetkili mahkemelerce yapılmasını güvenceye alan denetimlerden biridir.

15. Anayasa'nın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir*" denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu sebeple devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturmak zorundadır (AYM, E.2013/4, K.2013/35, 28/2/2013).

16. Kanun yolu, bir yargı yeri tarafından verilen ve hukuka aykırı olduğu ileri sürülen bir kararın kural olarak başka bir yargı yeri tarafından incelenmesini sağlayan hukuki yoldur. Kanun yolunun amacı, yargı yerleri tarafından verilen kararların kural olarak başka bir yargı yeri tarafından denetlenmesine imkân tanınmak suretiyle daha güvenceli bir yargı hizmeti sunmaktır (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

17. Ceza hukukunun toplumun kültür ve uygarlık düzeyi, sosyal ve ekonomik yaşantısıyla yakından ilgili olması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihi bulunması devletin ceza siyaseti ile ilgilidir. Bu bağlamda ceza ve ceza muhakemesi hukukuna ilişkin düzenlemeler bakımından anayasal ilke ve kurallara bağlı kalmak koşuluyla kanun yolu denetiminden ne şekilde yararlanılacağı veya kanun yolu denetimi bakımından nasıl bir sistem kurulacağı hususunda kanun koyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır.

18. Anayasallık denetiminde kanun koyucunun kanun yolu yöntemi ve merciinin belirlenmesi hususundaki takdir yetkisi, ancak kamu yararı amacının var olup olmamasıyla sınırlı olarak incelenebilir. Başka bir ifadeyle düzenlemenin yerindeliliğinin incelenmesi mümkün olmadığı gibi -itiraz konusu kural bakımından- benimsenen itiraz yönteminin isabet derecesi denetlenemez (AYM, E.2014/164, K.2015/12, 14/1/2015).

19. Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen görevsizlik kararlarına yapılacak itirazların incelenmesinin yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesince gerçekleştirilmesiyle kanun yolu davasının en az giderle ve süratle sonuçlandırılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla itiraz konusu kuralla getirilen ve kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olan, asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen görevsizlik kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi yöntemine ilişkin düzenlemenin Anayasanın 141. maddesiyle bağdaşmayan bir yönü bulunmamaktadır.

20. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 9., 138. ve 141. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

IV. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 268. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (c) bendinin "*Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine...*" bölümünün "*görevsizlik kararları*" yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 11/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Esas Sayısı : 2021/4
Karar Sayısı : 2021/86

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN